

УДК 371.11+370.1+7.01

АРТ-ДИЗАЙН В СУЧАСНІЙ ПРОЕКТНІЙ ПРАКТИЦІ ДИЗАЙНЕРІВ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА (ДАС)

Тюрікова О.М., к.п.н., доц. каф. основ архітектури і дизайну архітектурного середовища
Одеська державна академія будівництва та архітектури. Тел. (063) 6145345

Погорелов О.А., ст. викладач каф. основ архітектури і дизайну архітектурного середовища

Одеська державна академія будівництва та архітектури. Тел. (097) 5344206

Анотація. Стаття розглядає вплив методів арт-дизайну на сучасне архітектурно - дизайнерське проектування.

Ключові слова – середовищне проектування, арт-дизайн, методи арт-дизайну

Актуальність визначеної теми обумовлена сучасною культурною парадигмою суспільства, яка передбачає загальну дизайнерізацію життя, відсутність стилістичних канонів, пріоритет «споживання емоцій» на протигагу «утилітарності». Для сучасного споживача важливими є комунікативна та знакова функції середовищного дизайну. Сучасний дизайнер архітектурного середовища проектує не тільки умови для життєдіяльності, але й емоційну атмосферу, «дух місцевості», сценарій емоційних переживань у хронотопі. Емоційним камертоном середовища фахівці (Л. Масол, Л. Печко, Л. Савенкова та ін.) вважають «образно-чуттєвий матеріал мистецтва». Тому пошуки проектних інновацій ДАС логічно спрямувати в царину сучасної художньої діяльності.

Постановка проблеми. Питання розширення сфер творчих пошуків, запозичення засобів художньої виразності, появи нових форм синтезу проектної діяльності та мистецтва привертають увагу багатьох теоретиків та практиків (М. Морозова, С. Михайлов, Н. Чернишов та ін.) [5–7]. В контексті зазначеного вище науковці (В. Аронов, В. Глазичев, О. Родин, Г. Розенблум, І. Розенсон, А. Іконніков та ін. [1–4] відзначають явище арт-дизайну як художньо-концептуальний напрямок у середовищному проектуванні. Але досі це явище залишається недостатньо дослідженим. Існує необхідність поповнити арсенал засобів дизайнерів архітектурного середовища за рахунок запозичення методів сучасного мистецтва. Це робить актуальною проблему дослідження – визначення методів арт-дизайну та їх використання в проектній практиці дизайнерів архітектурного середовища.

Об’єкт дослідження – арт-дизайн як явище в сучасній проектній практиці.

Предмет дослідження – вплив методів арт-дизайну на проектну практику дизайнерів архітектурного середовища.

Мета дослідження. Визначення феномену та методів арт-дизайну та особливості їхнього використання в проектній практиці ДАС.

Завдання:

- 1) визначити феномен «арт-дизайн» в контексті середовищного проектування;
- 2) розглянути проблему взаємодії арт-дизайну та середовищного дизайну;
- 3) виявити в явищах сучасного мистецтва засоби художньої виразності, принципи формоутворення та ін., що можливо застосувати в проектній практиці архітектора-дизайнера.

В. Аронов, Н. Барсукова, В. Глазичев, М. Морозова та ін. [1;3;5] в своїх публікаціях відзначають, що виникнення арт-дизайну пов’язано із розвитком засобів художньої виразності та пошуками інноваційних шляхів формоутворення у сучасному мистецтві.

Арт-дизайн є феноменом постмодерністської проектної культури. Для нього характерні різноманітність художніх позицій, змішення стилів, індивідуальний творчий підхід, активне експериментування у сфері формоутворення. Арт-дизайн орієнтується на конкретного споживача, створює унікальні явища матеріальної культури.

М. Морозова [6] визначає *арт-дизайн* як специфічну царину дизайн-проекування, що поєднує прийоми авангардного мистецтва та промислового дизайну та орієнтована на створення функціональних об'єктів, які мають художньо-культурну цінність.

Д. Скеплен розглядає «*дизайн-арт*» як симбіоз мистецтва і дизайну. За дослідником, дизайн-арт – це витвір мистецтва, обмежений конкретним місцем дислокації, призначенням, стилем, розглядається в єдності з архітектурою, меблями, обладнанням середовища, графічним дизайном тощо.

Розгляд проблеми співвідношення мистецтва та дизайну в закордонній художній критиці дозволив дійти висновку, що сучасні майстри арт-дизайну спрямовують увагу на індивідуалізацію творчих рішень, концептуальне проектування, асоціативні підходи, художні спроби створення оригінальних виразних форм. Ігровий момент, інтрига, сюжетність, метафоричність та неповторність образу – спільні риси середовищного та арт-дизайну, визначають як перспективні тенденції проектування. Саме арт-дизайн дозволяє зробити архітектурне середовище (інтер'єр) динамічним, експресивним, наповненим речами в творчій інтерпретації їх споживачів.

Середовищний дизайн сьогодення розвиває та накопичує свої художньо-проектні можливості за рахунок засобів художньої виразності, нових принципів та прийомів, що винайшло сучасне образотворче мистецтво. Досягнення авангардного мистецтва виступають як джерело нових оригінальних ідей, допомагають вирішувати проектні завдання та сприяють розвитку власне дизайнерських прийомів та засобів.

С. Бартон, Б. Мунарі вбачають в цьому зворотній зв'язок: перетворення образотворчого мистецтва на візуальну культуру дизайну підсилює його інтерактивні якості, додає соціального значення. Дизайнер виступає художником сучасності, що відновлює контакт між мистецтвом та суспільством.

С. Михайлов [5] виокремлює такі характеристики сучасного дизайну середовища як: інтерактивність, «безтілесність», проектування об'єктів зі штучним інтелектом, мініатюризація, поява нових форм синтезу.

Арт-дизайн в проектній практиці ДАС за задумом та за завданнями перетворює предметне оточення в сферу художньої культури. Зміщує смислові акценти з утилітарно-функціонального на культурно-художній. Межі професії ДАС розширюються: до арсеналу засобів долучаються матеріальні елементи, що не є мистецтвом, але без них немає цілісного художнього образу середовища. Якість «інтерактивності» стає необхідною характеристикою усіх об'єктів, що проектуються. Інтерактивне оточення людини проектується таким чином, щоб воно мало змогу реагувати на поведінку, зміну емоцій та настрою споживача. За С. Михайловим, форма втрачає передбаченість та конкретність, перетворюється у спонтанну «форму-хамелеон», яка реагує на зовнішні фактори.

Таким чином, в контексті діяльності ДАС *арт-дизайн* ми розглядаємо як окремий прояв середовищного дизайну, що використовує прийоми та засоби сучасного абстрактного мистецтва як інструмент, спрямований на створення художнього образу середовища, ураховує особистість споживача, орієнтується на емоційно-ціннісні пріоритети (проектування цінностей життя) та гнучке формоутворення.

Приклади практичного використання художніх методів в проектній практиці ДАС демонструють фахівці з формальної композиції. Так, методологія виведення твору сучасного мистецтва з площини в простір розглянута О. Чернишовим [7]. Автор активно використовує такі поняття, як пластика, форма, об'ємно-просторова структура, ракурс, план, маса, просторова динаміка, тип простору, тип зв'язків, цілісність та єдність, конструкція, тектоніка та ін. Новоутворена композиція враховує особливості доміанти

візуального сприйняття: поверховість, об'єм чи простір. Це визначає специфіку взаємодії елементів, способи досягнення візуальної цілісності, художньої виразності, естетичної цінності. В результаті діалектичної взаємодії об'єму і простору створюються три основні композиційні домінанти:

- а) простір організованого об'єму;
- б) організований об'єм в просторі;
- в) об'єм організованого простору.

Відповідно до цього виокремлюють три види пластики (геометрична, скульптурна й структурна) й три типи композиційних утворень (фронтальна, об'ємна та об'ємно-просторова).

Геометрична пластика представлена фронтальною композицією. При її утворенні вирішуються завдання подолання індивідуальності окремих матеріалізованих предметних форм до оточення, з якого вони вийшли, організації єдиного композиційного руху у загальному просторовому взаємозв'язку, виокремлення компонентів загальної композиційної структури, виявлення того, чим забезпечується взаємний композиційно-пластичний взаємозв'язок. Організація нових силових полів та силових ліній композиції (пов'язаних із характером об'ємної форми, її конструктивно-морфологічними зв'язками) тощо. Матеріалізація силового поля передбачає формування перехідних особливих зон простору, ділянок сполучення, взаємозв'язків елементів в загальній структурі пластично-композиційної динаміки нової цілісності.

Задля забезпечення монолітності середовищної композиції будується «прихована гармонія інтервалів», міжелементних просторів. Головне – не втратити загальну емоційну активність твору середовищного мистецтва, його художній вплив на споживача. Головне композиційне завдання – пластична гармонізація різноманітного візуального матеріалу.

Головну роль відіграють принципи та засоби гармонізації розмірних величин елементів та інтервалів (масштабна, пропорційна узгодженість, метро-ритмічні відношення, включення додаткових зв'язкових елементів у вигляді силових полів тощо).

Об'ємна пластика представлена об'ємною композицією. Передбачає монолітність, «скульптурність», органічність, безперервність розвитку та руху форми, коли кожний її елемент здійснює повільний перехід в інший, перетворюється в інший, залишаючись його органічним подовженням. Це – світ форм із складною кривизною поверхонь, що утворюють форму, які знаходяться у стані безперервної зорової мінливості одночасно в декількох напрямках. Елементи форми не мають між собою чітких меж. Головне – принципи природно-закономірного саморозвитку пластичного мотиву. Взаємоперетворення одних форм в інші з матеріальною фіксацією послідовних фаз цього процесу, де наочно продемонстрована причина розвитку кожної нової форми.

Поняття ритму трансформується в почуттєвий образ інтенсивності темпу морфологічного розвитку об'ємної форми (швидко–повільно, різко–плавно та ін.), «пульсуючу» динаміку внутрішнього розвитку.

У якості аналога О. Чернишов розглядає приклади розвитку музичної мелодії, джазові імпровізації музичної теми, пози та рух танцюристів тощо.

Структурна пластика – об'ємно-просторова композиція – передбачає просторий розвиток об'єкта. Ступінь складності та багатство індивідуальних характеристик елементів визначаються характером відносин між ними та наявністю зв'язкових елементів. Зони простору, що включені до цілісної системи, – рівноправні та рівнозначні. Це стосується як матеріальних об'єктів, так і пустот, які теж можуть домінувати у композиції. Головне – досягнення пластичної єдності елементів, візуальної цілісності та художньої виразності.

Структурна пластика є результатом взаємодії різних пластичних мотивів, які входять до складу кожного з елементів композиції. Окремі складові «дематеріалізуються», зникає їхня самостійна значимість, «пальма першості» переходить до простору. Процес

утворення об'ємно-просторової композиції здійснюється як взаємопроникнення об'єму та простору зі зміною їхньої композиційної значущості. Структурну пластику необхідно будувати на зіткненні, протиставленні різних напрямів руху композиційних елементів, їх взаємному перетині як самостійних пластичних мотивів.

Таким чином, в проектуванні середовища працюють принципи художньо-композиційної організації та виразності, запозичені зі сфери образотворчого мистецтва: формалізації, переносу та поєднання елементів, групування та супідрядності властивостей, якісної і кількісної міри, комбінаторики, формально-образної виразності і структурної цілісності тощо.

На рис. 1.1–2.2 представлено результати пошукової діяльності студентів, де за основу було прийнято нефігуративні композиції відомого українського художника О. Недошитка.

Висновки: *арт-дизайн* розглядаємо як окремих прояв середовищного дизайну, що використовує прийоми та засоби сучасного абстрактного мистецтва як інструмент, спрямований на створення художнього образу середовища. Арт-дизайн та середовищний дизайн мають спільні задум та завдання: перетворюють предметне оточення на сферу художньої культури. Зміщують смислові акценти з утилітарно-функціонального на культурно-художній. Дизайнер архітектурного середовища фактично виступає як художник, що проектує ідею або емоцію. Об'єктом його проектування стає не окрема споруда чи комплекс речей, а цілісне матеріальне середовище існування людини, що забезпечує бажаний для споживача спектр емоцій. Засоби та принципи формальної композиції можливо застосувати в проектній практиці архітектора-дизайнера. Це проілюстровано роботами студентів.

Рис. 1.1

Рис. 2.1

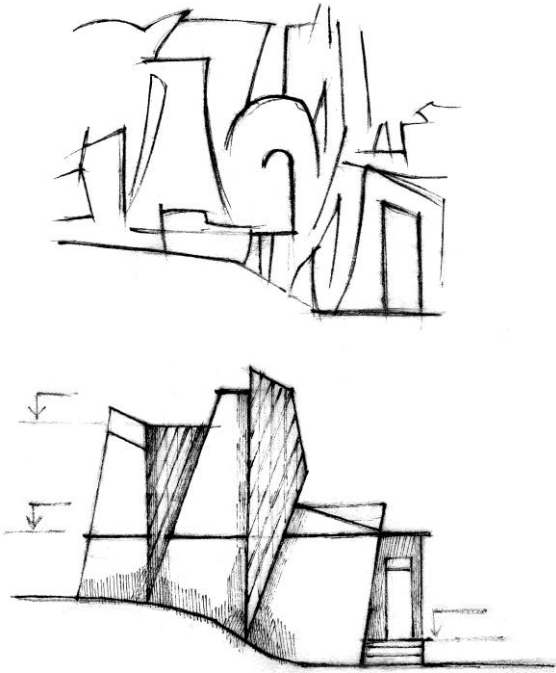

Рис. 1.2

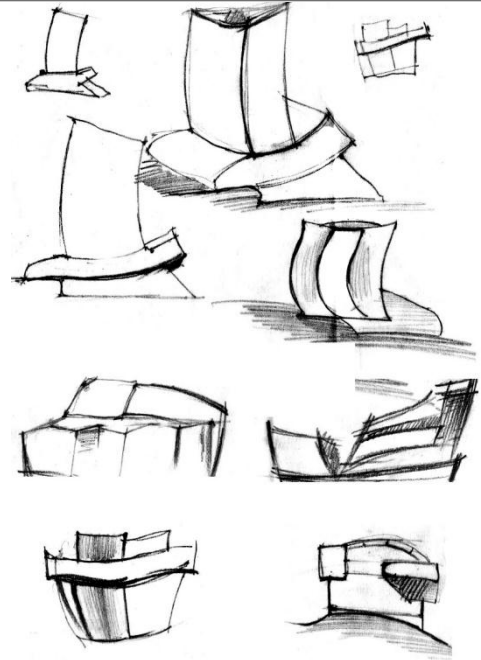

Рис. 2.2

ЛІТЕРАТУРА

1. Аронов В. Р. Дизайн в культуре XX века : анализ теорет. концепций : автореф. дис. д-ра искусствоведения / Аронов В. Р. – М., 1995. – 38 с.
2. Бартлетт Дж. Сюрреалистические вещи: сюрреализм и дизайн // Теория моды : Одежда — Тело. Культура. 2007. — № 5 (зима). – С. 265–269.
3. Барсукова Н.И. Игровая эстетика постмодернизма в городской среде // Архитектура. Строительство. Дизайн. – 2006. – №3.
4. Барсукова Н. И. Дизайн среды в проектной культуре постмодернизма конца XX – начала XXI веков: дис. ... доктор искусствоведения, <http://cheloveknauka.com/art-dizayn-v-zarubezhnom-proektirovanii-mebeli-xx-nachala-xxi-vv#>.
5. Михайлов С. М. Интерактивность как определяющий признак дизайна постиндустриального общества. URL:<http://knu.znate.ru/docs/index-410452.html>
6. Морозова М. Л. Дизайн как искусство // Загород Предместья Петербурга.— 2008. — № 5(17) – С 32–33.
7. Чернышев О.В. Некоторые особенности дизайн-деятельности и подготовка кадров. Художественно-конструкторское образование: Тр. ВНИИТЭ сер.: Техническая эстетика — М., 1977.